

В. І. Іваненко,

к. е. н., доцент, доцент кафедри менеджменту та міжнародних економічних відносин, Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6465-0146>

О. В. Пазиніч,

к. е. н., доцент, доцент кафедри менеджменту та міжнародних економічних відносин Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3108-8423>

Л. І. Долгова,

к. е. н., доцент, доцент кафедри економіки та бізнес технологій,
Національний авіаційний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9917-7065>

DOI: 10.32702/2306-6814.2023.15.62

ВПЛИВ МІЖНАРОДНОГО БІЗНЕСУ НА РОЗВИТОК ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

V. Ivanenko,

PhD in Economics, Associate Professor,

Associate Professor of the Department of Management and International Economic Relations, V.I.Vernadskyi Tavrida University

O. Pazynich,

PhD in Economics, Associate Professor,

Associate Professor of the Department of Management and International Economic Relations, V.I. Vernadskyi Tavrida University

L. Dolgova,

PhD in Economics, Associate Professor,

Associate Professor of the Department of Economics and Business Technologies, National Aviation University

THE IMPACT OF INTERNATIONAL BUSINESS ON THE DEVELOPMENT OF ENTREPRENEURSHIP IN UKRAINE

У статті аналізуються масштабні трансформації, що відбуваються в нинішньому міжнародному бізнес-середовищі, обговорюється їхній вплив на вітчизняне підприємництво. Метою статті є вивчення своєрідних ознак впливу міжнародного бізнесу на покращення становища українського підприємництва сьогодні. Встановлено, що вплив міжнародного бізнесу на розвиток підприємницької діяльності можна прослідкувати через: доступ до капіталу, ресурсів та мереж; до глобальних ринків та їх розширення; передачу знань і технологій; технологічні інновації; економічний розвиток та створення робочих місць. Аналіз показав, що у 2023 році глобальне середовище для міжнародного бізнесу та транскордонних інвестицій залишається складним. Відзначено, що обсяг оголошених інвестицій у потенційні бізнес-проекти зарубіжних та вітчизняних підприємств в різні регіони України складає понад 1,5 млрд дол. США загалом. Узагальнено, що для відродження економіки України після війни слід долучати вітчизняні підприємства до міжнародних ланцюгів доданої вартості шляхом інвестування іноземних компаній в економіку України та різні форми підприємницької діяльності тощо.

The article examines the large-scale transformations taking place in the modern international business environment and discusses their impact on domestic entrepreneurship. The purpose of the article is to study the peculiarities of international business influence on the development of

Ukrainian entrepreneurship today. It is established that the impact of international business on the development of entrepreneurship can be traced through: access to capital, resources and networks; access to global markets and their expansion; transfer of knowledge and technology; technological innovation; economic development and job creation. The analysis showed that in 2023, the global environment for international business and cross-border investment remains challenging. It is noted that the volume of announced investments in potential business projects of foreign and domestic enterprises in various regions of Ukraine is more than \$1.5 billion US dollars in total. It is summarized that in order to revive Ukraine's economy after the war, domestic enterprises should be involved in international value chains by investing foreign companies in the Ukrainian economy and various forms of entrepreneurial activity. Achieving successful integration into international value chains requires the use of various systemic instruments and strategies of influence and development. These include export-oriented industrial policy, innovation policy, harmonization of technical regulations, and strong support through trade agreements. The priorities include creating an extensive network of modern industrial parks with developed infrastructure and effective tax incentives to accelerate the formation of production clusters; stimulating research and development in industry; creating a favorable business climate; completing the harmonization of technical regulations and standards in Ukraine with EU requirements; developing a program to encourage investors to buy Ukrainian products; and promoting the growth of a thriving processing industry. It was noted that currently, the future direction of Ukraine's development lies in maintaining and strengthening its closest ties and cooperation with international partners. Understanding and utilizing the opportunities offered by international business will significantly enhance entrepreneurial activity and contribute to sustainable progress.

Ключові слова: міжнародний бізнес, прямі інвестиції, підприємницька діяльність, ланцюги доданої вартості.

Key words: international business, direct investment, entrepreneurship, value chains.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Глобальні потрясіння останніх кількох років створили нові економічні реалії, що суттєво формують сьогоденне споживання та результати підприємницької діяльності. Світова економіка вступає в період уповільнення зростання та високої інфляції, а енергетичний тиск, зростання вартості капіталу, обмежений ринок праці, геополітичні ризики та перезавантаження глобалізації додають викликів та невизначеності. Розуміння основних змін у глобальному економічному середовищі допоможе бізнесу пережити непевні часи за допомогою проактивних стратегій, спрямованих на підвищення стійкості та стимулювання зростання.

У 2019 році пандемія Covid-19 виникла неочікувано та породила надзвичайно руйнівні події, що суттєво позначилися на світовій та національній економіці. Ця криза мала віддалені результати, вплинувши на всі аспекти міжнародних відносин і зумовивши необхідність ретельної переоцінки та трансформації бізнес-процесів і механізмів управління. Крім того, для українських підприємств війна надала додатковий рівень критичності. Руйнування виробничих та логістичних ланцюжків у поєднанні з пошкодженням об'єктів критичної інфраструктури та зниженням платоспроможного попиту призвели до помітного зменшення обсягів та ефективності діяльності вітчизняних підприємств. Щоб вижити в цих складних умовах підприємствам довелося задіяти свої приховані резерви.

Основною рушійною силою посилення та збільшення участі партнерів у міжнародному бізнесі є потенціал зростання масштабів та ефективності підприємницької діяльності. Цього можна досягти шляхом стратегічної експансії в окремі сегменти ринку на глобальному рівні, залучення джерел потрібних матеріальних та інвестиційних ресурсів, а також трансформування виробничо-господарської діяльності.

Як прямий результат пандемії та триваючої війни значення ефективного менеджменту для бізнес-структур ще більше зросло. Тепер воно відіграє остаточну роль у поясненні їхньої здатності функціонувати у винятково складних умовах, зберігаючи при цьому рівень ефективності бізнес-процесів.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Найчастіше у науковій літературі вказується, що міжнародна діяльність зіштовхує підприємців з бізнес-середовищем, яке кардинально відрізняється від їхніх рідних країн. Пилипенко Ю. та Кудрявцев М. звертають увагу на необхідності "враховувати геополітичні ризики ... при укладанні та реалізації міжнародних договорів внаслідок впливу сукупності геополітичних факторів, що впливають на становище держав-партнерів" [1, с. 21]. Фернандес І. вказує на тісний взаємозв'язок між інноваціями та міжнародним бізнесом через інноваційну діяльність транснаціональних корпорацій, глобальні

ланцюги доданої вартості, інновації в країнах з перехідною економікою та транскордонні знання [2]. Слесман Л., Абубакар Я. та Мітра Д. досліджують залежність між прямими іноземними інвестиціями та підприємництвом [3]. Чен Ю., Цзян Х., Лян Ю. та Пан Ш. за допомогою емпіричного аналізу показують, що прямі іноземні інвестиції позитивно відмічаються на кількості та якості інновацій та зумовлені зростанням конкуренції [4]. У роботі Шкурупій О., Дейнеки Т., Загребельної І. та Дивнич О. зазначено закономірність у трансформації через диджиталізацію бізнесу для реагування на сучасні виклики, що "визначальним фактором динамізації господарської активності є інновації, дієвість яких, зумовлена цифровою трансформацією бізнесу" [5, с. 106].

Дослідженню найефективніших зразків основних механізмів та інструментів світового досвіду щодо післявоєнного відновлення економіки присвячена робота Бородіної О. та Ляшенко В. [6]. Проблеми бізнесу в умовах війни та допомогу від держави описано у статті Шевчука В. [7, с. 229]. Сьогодні для України пріоритетним завданням є вивчення можливостей залучення всіх перспективних інструментів і програм для розвитку підприємницької діяльності у світлі глобальних потрясінь останніх років, зокрема для повоєнної відбудови економіки. Попри значну кількість статей, у яких приділяється увага вивченню зв'язків між міжнародним та національним бізнесом, особливо в умовах нової геополітичної реальності, цей напрям потребує нових досліджень.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою статті є дослідження особливостей впливу міжнародного бізнесу на розвиток українського підприємництва сьогодні.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Наразі одним із вирішальних завдань сучасної економіки є визначення чинників, які впливають на економічний розвиток, і підприємництво можна сміливо розглядати як один з таких факторів, що мають вплив на економіку. Незважаючи на глобальний економічний спад, підприємці користуються перевагами тому, що уряди надають підприємцям різні можливості, оскільки будь-яка країна може бути продуктивною в межах підприємницької діяльності.

Нове бізнес-середовище завжди слід розглядати як джерело не лише ризиків, а й можливостей. Світовий досвід упродовж останніх років свідчить, що діяльність міжнародних бізнес-структур суттєво впливає на регіональну підприємницьку діяльність у всьому світі. Вплив міжнародного бізнесу на поліпшення підприємницької діяльності можна проаналізувати в різних аспектах, зокрема: через доступ до капіталу, ресурсів та мереж; шляхи до глобальних ринків та їх розширення; передачу знань і технологій; технологічні інновації; економічний розвиток та створення робочих місць. Ці фактори охоплюють економію на масштабах, диференціацію продукції, рівень інноваційності й наукоємності виробництва, концентрацію в каналах розподілу, розвиток технологічних можливостей тощо. У сукупності ці елементи мають життєво важливе значення у формуванні ландшафту міжнародної ділової активності.

Співпраця з міжнародними компаніями часто надає підприємцям доступ до таких важливих ресурсів, як: капітал, технології, кваліфікована робоча сила та спеціалізовані постачальники. Ці ресурси можуть бути недоступними всередині країни, але завдяки міжнародним мережам підприємці можуть використовувати їх для розвитку підприємницьких ініціатив, що дозволяє досягти економії від масштабу. Співпраця, партнерство та прямі іноземні інвестиції створюють синергію та відкривають нові можливості.

Міжнародний бізнес надає підприємцям можливості доступу до глобальних ринків за межами їхніх національних кордонів. Завдяки експорту або створенню закордонних дочірніх компаній підприємці можуть отримати доступ до нових клієнтських баз і розширити свою діяльність шляхом масштабування. Це сприяє інноваціям, підвищенню прибутковості, конкурентоспроможності та зростанню бізнесу.

Дослідження Гессельса Дж. та ван Стела А. [8] підтверджують, що нові експортно-орієнтовані фірми сприяють поширенню знань, посиленню конкуренції та збільшенню різноманітності. Ці автори зазначають, що експорт позитивно впливає на обсяг золотовалютних резервів і національний добробут, а також сприяє розвитку національної промисловості, підвищенню продуктивності праці та створенню робочих місць.

За показниками аналізу Світової організації торгівлі міжнародний експорт товарів збільшився на 12% до 25,3 трлн доларів США у 2022 році, частково через високі світові ціни на сировинні товари. Вартість торгівлі комерційними послугами у світі зросла на 15% у 2022 році до 6,8 трлн доларів США, що свідчить про зростання міжнародної торгівлі та ринкових можливостей для підприємців [9]. Темпи зростання торгівлі у 2023 році, як і раніше, очікуються на низькому рівні, через триваючу війну в Україні, стабільно високу інфляцію, жорстку монетарну політику та фінансову невизначеність.

Експорт України у 2022 році склав 44172,8 млн доларів США, що на 35,1% менше, ніж у 2021 році. За регіонами світу 63,2% становив експорт у країни ЄС, 22,2% — у країни Азії, 4,8% — Африки, 4,03% — інші країни Європи, СНД — 2,91%, США — 2,69% [10].

Світові потоки прямих іноземних інвестицій у 2022 році скоротилися на 12% до \$1,3 трлн, після різкого падіння у 2020 році та відновлення у 2021 році. Безліч криз та викликів на світовій арені: війна в Україні, високі ціни на продукти та енергоносії, ризики рецесії та борговий тиск у багатьох країнах — негативно вплинули на глобальні прямі іноземні інвестиції. Найбільше зазнали втрат міжнародні фінансові проекти та транскордонні злиття і поглинання [11].

У 2023 році середовище для міжнародного бізнесу та транскордонних інвестицій залишається складним. Хоча економічні негаразди, що формували інвестиційні тенденції у 2022 році дещо послабилися, вони не зникли. Ціни на сировинні товари, що різко виросли з початком війни в Україні, знизилися, але війна триває, а геополітична напруженість все ще висока. Нещодавні струси у фінансовому секторі в деяких розвинених країнах додають невпевненості інвесторам. У загальному обсязі потоки інвестицій в Україну у 2022 році впали до \$1 млрд з \$7 млрд [11].

Аналізуючи прямі інвестиції в Україну протягом 2020 — першого кварталу 2023 року, можна побачити у 2020 році невелике послаблення інвестиційної активності бізнесу, пов'язане з економічним спадом та адаптацією до умов пандемії і досягненням суттєвого зростання у 65746 млн дол. США на початок 2022 року (Рис. 1).

У 2022 р. кількість прямих іноземних інвестицій в Україну рекордно знизилася через введення воєнного стану в країні. Отримані у першому кварталі 2023 року суми інвестицій дозволяють припустити, що ситуація потроху налагоджується і на повернення інвестиційних потоків до попереднього рівня можливо сподіватися з 2024 року.

Зниження інвестиційного потенціалу для укладання нових угод спостерігалось на підприємствах металургії, сільського господарства, у роздрібній торгівлі, будівництві, переробці та видобутку корисних копалин. Однак, сектори нерухомості, ІТ, торгівлі та послуг про-

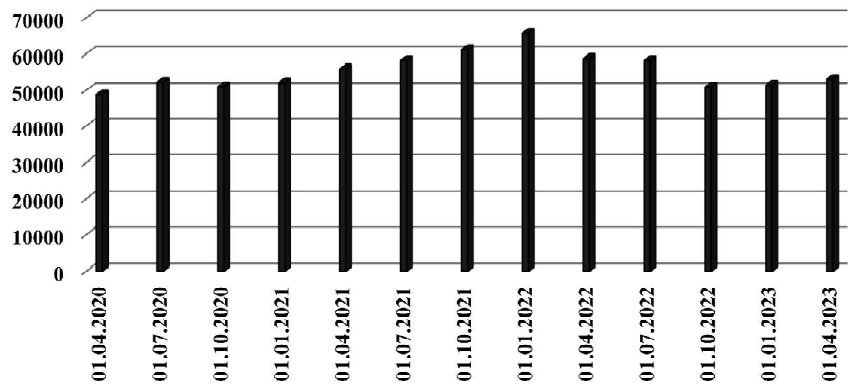

Рис. 1. Прямі інвестиції в Україну з 2020 по 2023 рр., млн дол. США

Джерело: складено авторами за [12].

дemonстрували більшу стійкість протягом аналізованого періоду.

Війна створила безпрецедентні виклики для української економіки. Деякі підприємства припинили свою діяльність, тоді як інші були змушені адаптуватися до нової реальності з перебоями в логістиці, дефіцитом па-

Таблиця 1. Очікувані інвестиційні проекти

Компанія	Особливості проєкту	Вартість проєкту	Регіон
Kingspan Group (Ірландія)	завод будівельних матеріалів	€280 млн	Львівська область
Baykar (Туреччина)	два заводи з виробництва дронів	\$95,5 млн	н/д
Philip Morris International (США)	тютюнова фабрика	\$30 млн	Львівська область
Nestlé (Швейцарія)	фабрика з виробництва вермішелі	\$45 млн	Волинська область
Veon (Нідерланди)	на розвиток інфраструктури ПрАТ "Київстар"	\$600 млн	вся Україна
Wasatch Group (США)	600 повністю мебльованих модульних будинків	н/д	Київська область
Експортно-інвестиційний фонд (Данія)	будівництво елеватора та млина	€27 млн	Одеська область
U PARKS (Україна)	завод з переробки кукурудзи	\$151 млн	Івано-Франківська область
Zammler Group (Україна)	логістичний комплекс класу "А"	\$34 млн	Київська область
Alebor Group (Україна)	зерновий термінал	\$40 млн	Чернівецька область
Нова пошта (Україна)	в авіакомпанію та інноваційний термінал	\$100 млн	Одеська область
ДТЕК (Україна)	родовища газу	\$30 млн	Полтавська область
UFuture (Україна)	створення індустріальних парків	\$20 млн	Львів, Вінниця, Буча
Кулиничі (Україна)	будівництво хлібопекарського заводу	€20 млн	Львівська область

Джерело: складено та узагальнено авторами за [13].

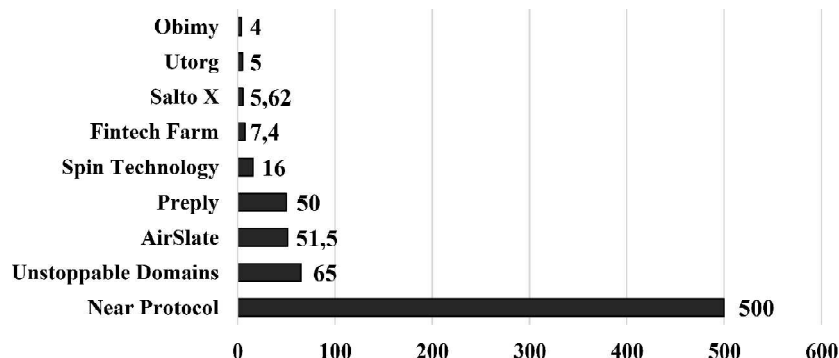

Рис. 2. Українські стартапи за обсягом залучених інвестицій у 2022 році, млн дол. США

Джерело: побудовано авторами за [18].

лива, переміщенням промислових потужностей і персоналу, посиленням валютного контролю та нестачею фінансів. Проте, українські компанії продемонстрували неабияку стійкість, а технологічні підприємства довели свою важливість для економіки з самого початку війни, сприяючи економічному відродженню країни.

Зрозуміло, що іноземні інвестори більше, ніж вітчизняні, зменшили свої наміри брати участь у бізнес-діяльності в Україні в умовах воєнного часу. Однак варто зазначити, що багато інвесторів, які спочатку мали плани інвестувати в українську економіку зберегли почуття оптимізму і планують реалізацію своїх інвестиційних стратегій (табл. 1).

Тобто, інтереси інвесторів відображені у розвитку різних напрямів української економіки, що безперечно сприятиме не лише появі нових потоків як фінансового капіталу, так і нових знань та інновацій, які стануть підґрунтям української стійкості та конкурентоспроможності.

Позитивною ініціативою Європейської бізнес-асоціації, асоціації Global Business for Ukraine та компанії Ukraine Invest є створення мапи інвестиційних можливостей України, на якій на сьогодні відзначено 81 проєкт з 14 сфер з повною інформацією щодо пропонуваного бізнес-проєкту [14].

Варто відзначити, що з розвитком інвестиційної діяльності також зміцнюється співробітництво між підприємствами у сфері досліджень і розробок, обміну новими технологіями, спільного використання постачальницько-збутових мереж між міжнародними бізнес-структурами в різних країнах. У свою чергу, це дає змогу вийти на міжнародні ринки, що особливо актуально зараз, коли внутрішні продажі істотно впали. Підприємці мають відштовхуватися від міжнародних стандартів та очікувань споживачів, що пришвидшує їх до запровадження вищих стандартів якості та підвищення операційної ефективності бізнесу.

Дослідження Глобального моніторингу підприємництва показує, що підприємці, які мають міжнародні контакти та досвід, з більшою ймовірністю впроваджують інноваційні продукти або послуги порівняно з тими, хто має обмежені міжнародні зв'язки [15]. Міжнародний бізнес і транскордонні потоки торгівлі та інвестицій суттєво впливають на економічне зростання, зайнятість та інноваційний потенціал країн [16].

Загальна кількість стартапів у країні показує відносний рівень підприємницької активності населення, а регіони з високою концентрацією підприємців мають ви-

щий рівень інновацій. Світова практика підтверджує, що обмін знаннями, технологіями та досвідом між учасниками інноваційного співтовариства дає можливість стартапам вчитися не лише на своїх, а й на чужих помилках. Згідно з досвідом українських акселераторів, найцікавішими та найуспішнішими були стартапи, орієнтовані на надання послуг (44% Happy Farm, 46% 1991 Accelerator). GCIP Ukraine (89,5%), INDAX (100%) зосередились на завданні створити обладнання (продукти, технології, які б дозволили впроваджувати інновації), а 43% (Porcorp) — розробка додатків та чат-ботів [17].

Потрібно наголосити на продовженні у майбутньому безперервності у підтримці вітчизняних стартап-проєктів у 2022 році, незважаючи на те, що у 2021 році відбувся суттєвий спад інвестицій у цій царині. Загалом на ринку відбулося 54 угоди, при цьому відомо, що 38 стартапів отримали понад \$724,4 млн.

Слід підкреслити, що 4 стартапи стосувалися криптоіндустрії, по одному в SaaS-сервісі автоматизації робочих процесів, освітній платформі, сфері кібербезпеки, фінансових технологій та додатку зі сфери Lifestyle, тобто зараз ці сфери перебувають у економічному тренді (Рис. 2).

За оцінками Міжнародного торгового центру на малі та середні підприємства припадає близько 50% світового ВВП та 60% зайнятості. Їх участь у міжнародному бізнесі сприяє економічному зростанню та створенню робочих місць [19]. Дослідження Всесвітнього економічного форуму вказує на те, що зростання міжнародної торгівлі та інвестицій може призвести до генерації сучасних робочих місць і підняття заробітної плати, особливо в галузях, які є конкурентоспроможними на глобальному рівні [20]. Як приклад, за інвестиційним проєктом компанії Kingspan Group передбачено створення понад 700 робочих місць, а Philip Morris International — понад 250 робочих місць, що надзвичайно важливо для України сьогодні [13].

Потоки прямих іноземних інвестицій приносять капітал, технології, управлінський досвід та доступ до глобальних ланцюгів доданої вартості, що сприятиме прибутковості місцевих підприємств. Інтеграція в світовий ланцюг доданої вартості сприймається як основний спосіб для компаній отримати доступ до знань для генерації інновацій [21] та доступ до більших ринків і нових технологій. Тому надзвичайно важливим чинником у відродженні економіки України після війни є долучення вітчизняних підприємств до міжнародних ланцюгів

доданої вартості, особливо у сферах металургії, транспорту, сільського господарства, створення продуктів переробки, інжинірингу, IT-технологій та сервісу тощо.

Тому забезпечення успішного інтегрування в світові ланцюги доданої вартості вимагає застосування різноманітних системних інструментів і стратегій впливу та розвитку. Серед них: експортно-орієнтована промислова та інноваційна політики, налаштування технічних регламентів, потужне сприяння торговельним угодам та ін. Серед пріоритетів слід виділити створення розгалуженої мережі інноваційних індустріальних парків з розвинутою інфраструктурою та ефективними податковими стимулами для прискорення: формування кластерів виробництва; стимулювання досліджень і розробок у промисловості; генерації сприятливого підприємницького клімату; закінчення гармонізації технічних норм і стандартів в Україні з вимогами ЄС; випрацювання програми заохочення інвесторів купувати українську продукцію; сприяння зростанню процвітаючої переробної промисловості [22]. Для цього необхідно застосувати комплексний і послідовний підхід, що поєднує розумну економіку та міжнародну політику, які сприятимуть створенню системної та цілісної структури.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Пандемія Covid-19 та військова агресія в Україні стали вирішальними факторами, що стримували поліпшення діяльності вітчизняного бізнесу, обмежуючи ресурсні можливості підприємств та порушуючи логістичні ланцюги. Відповідно в таких умовах збереження потенціалу розвитку підприємств вимагає максимізації переваг, які вони отримують від ефективних систем управління економічною діяльністю та співпрацю з інтернаціональними компаніями.

Наразі наступна спрямованість поступу України можлива шляхом підтримки та зміцнення її всесторонніх зв'язків та співпраці з міжнародними партнерами. Усвідомлення та імплементація можливостей, які надає світовий бізнес, дозволять значно посилити підприємницьку діяльність та сприятимуть сталому поступу.

Література:

1. Пилипенко Ю.І., Кудрявцев М.І. Геополітичні та економічні аспекти розвитку міжнародного бізнесу. Економічний вісник Дніпровської політехніки. 2022, № 3. С. 17—22.
2. Fernandez I. Innovation and international business: A systematic literature review. *Heliyon*. 2023, Volume 9, Issue 1. DOI: 10.1016/j.heliyon.2023.e12956
3. Slesman L., Abubakar Y., Mitra J. Foreign direct investment and entrepreneurship: Does the role of institutions matter? *International Business Review*. 2021, Vol. 30, Issue 4. DOI: 10.1016/j.ibusrev.2020.101774
4. Chen Y., Jiang H., Liang Y. & Pan Sh. The impact of foreign direct investment on innovation: Evidence from patent filings and citations in China, *Journal of Comparative Economics*. 2022, 50 (4), pp. 917—945.
5. Шкурупій О., Дейнека Т., Загребельна І., Дивнич О. Зміни міжнародного бізнес-середовища та інноваційно-інвестиційної поведінки компаній в умовах пандемічної кризи. Економічний аналіз. 2022. Том 32. № 1. С. 102—114.
6. Бородіна О.А., Ляшенко В.І. Повоєнне відновлення економіки: світовий досвід та спроба його адаптації для України. *Вісник економічної науки України*. 2022. № 1 (42). С. 121—134.
7. Шевчук В. Міжнародний бізнес в Україні під час війни. Управління та адміністрування в умовах протидії гібридним загрозам національній безпеці: Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції. К.: ДУІТ, ХНУРЕ. 2022. С. 229—231.
8. Hessels J., & van Stel A. Entrepreneurship, export orientation, and economic growth. *Small Business Economics*. 2011, 37 (2), pp. 255—268.
9. Світова організація торгівлі. Перспективи світової торгівлі та статистика. 2023. URL: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/trade_outlook23_e.pdf (дата звернення: 12.07.2023).
10. Дія. Бізнес. Дашборд щодо експорту України. 2023. URL: https://export.gov.ua/722-Dashbord_eksportu_ukraini (дата звернення: 12.07.2023).
11. Конференція ООН з торгівлі та розвитку. International investment trends. 2023. URL: https://unctad.org/system/files/official-document/wir2023_ch01_en.pdf (дата звернення: 12.07.2023).
12. Національний банк України. Статистика зовнішнього сектору. 2023. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external> (дата звернення: 12.07.2023).
13. Інвестиційний портал InVenture. Ринок прямих інвестицій та M&A в Україні 2022: в очікуванні закінчення війни. 2023. URL: <https://inventure.com.ua/uk/analytics/investments/rinok-pryamih-investicij-ta-manda-v-ukrayini-2022-v-ochikuvanni-zakinchennya-vijni> (дата звернення: 12.07.2023).
14. Європейська бізнес асоціація. UkraineInvest. Глобальний бізнес для України. Інвестиційна карта України. 2023. URL: <https://investmentmap.com.ua/> (дата звернення: 12.07.2023).
15. Global Entrepreneurship Monitor. Global Report 2020/2021. 2022. URL: <https://www.gemconsortium.org/report> (дата звернення: 14.07.2023).
16. Gereffi G. Global value chains and international development policy: bringing firms, networks and policy-engaged scholarship back in. *Journal of International Business Policy*. 2019, 2 (3), pp. 195—210.
17. Ямненко Г.Є., Долгова Л.І. Досвід діяльності українських бізнес-акселераторів. *Вчені записки*. 2022. № 2. С. 96—111.
18. Інвестиційний портал InVenture. ТОП-10 українських стартапів за обсягом залучених інвестицій у 2022 році. 2022. URL: <https://inventure.com.ua/uk/analytics/articles/top-10-ukrayinskih-startapiv-za-obsyagom-zaluchenih-investicij-u-2022-roci> (дата звернення: 14.07.2023).
19. International Trade Center. SME Competitiveness Survey. 2021. URL: <https://intracen.org/resources/data-and-analysis/research-and-data> (дата звернення: 14.07.2023).
20. World Economic Forum. HR4.0: Shaping People Strategies in the Fourth Industrial Revolution. 2019. URL: https://www3.weforum.org/docs/WEF_NES_Whitepaper_HR4.0.pdf (дата звернення: 14.07.2023).
21. Keijser C., Iizuka M. Looking beyond global value chains in capacity development: the case of the IT-enabled services (ITES) sector in South Africa. *The European*

Journal of Development Research. 2018, 30 (3), pp. 442—461.

22. Аналітичний центр "Industry4Ukraine". Інтеграція в глобальні ланцюги доданої вартості. 2020. URL: <https://www.industry4ukraine.net/digest-6/#2> (дата звернення: 14.07.2023).

References:

1. Pylypenko, Y.I. and Kudryavtsev, M.I. (2022), "Geopolitical and geoeconomic aspects of international business development", Economic Bulletin of Dnipro Polytechnic, vol. 3, pp. 17—22.

2. Fernandez, I. (2023), "Innovation and international business: A systematic literature review", Heliyon, Vol. 9, Issue 1. DOI: 10.1016/j.heliyon.2023.e12956.

3. Slesman L., Abubakar, Y. and Mitra, J. (2021), "Foreign direct investment and entrepreneurship: Does the role of institutions matter?", International Business Review. Vol. 30, Issue 4. DOI: 10.1016/j.ibusrev.2020.101774

4. Chen, Y., Jiang, H., Liang, Y. and Pan, Sh. (2022), "The impact of foreign direct investment on innovation: Evidence from patent filings and citations in China," Journal of Comparative Economics, vol. 50 (4), pp. 917—945.

5. Shkurupiy, O., Deineka, T., Zahrebelna, I. and Divnych, O. (2022), "Changes in the international business environment and innovation and investment behavior of companies in the context of the pandemic crisis", Economic analysis, Vol. 32, no. 1, pp. 102—114.

6. Borodina, O.A. and Lyashenko, V.I. (2022), "Post-war economic recovery: world experience and an attempt to adapt it for Ukraine", Bulletin of Economic Science of Ukraine, vol. 1 (42), pp. 121—134.

7. Shevchuk, V. (2022), "International business in Ukraine during the war", Upravlinnia ta administruvannia v umovakh protydii hibrydnym zahrozam natsional'nij bezpetsi: Materialy III Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii [Management and administration in the context of countering hybrid threats to national security: Materials of the III International Scientific and Practical Conference], DUIT, HNURE Kyiv, Ukraine, pp. 229-231.

8. Hessels, J., & van Stel, A. (2011), "Entrepreneurship, export orientation, and economic growth", Small Business Economics, vol. 37 (2), pp. 255—268.

9. World Trade Organization (2023), "Prospects for world trade and statistics", available at: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/trade_outlook23_e.pdf (Accessed: 12.07.2023).

10. Action. Business. (2023), "Dashboard on Ukraine's exports", available at: https://export.gov.ua/722-Dashbord_eksportu_ukraini (Accessed: 12.07.2023).

11. United Nations Conference on Trade and Development (2023), "International investment trends", Available at: https://unctad.org/system/files/official-document/wir2023_ch01_en.pdf (Accessed: 12.07.2023).

12. National Bank of Ukraine (2023), "External Sector Statistics", Available at: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external> (Accessed: 12.07.2023).

13. Investment portal InVenture (2023), "Private equity and M&A market in Ukraine 2022: waiting for the end of the war 2022", available at: <https://investure.com.ua/uk/analytics/investments/rinok-pryamih-investicij-ta-manda-v-ukrayini-2022-v-ochikuvanni-zakinchennya-vijni> (Accessed: 12.07.2023).

14. European Business Association. UkraineInvest. Global Business for Ukraine (2023), "Investment map of Ukraine", available at: <https://investmentmap.com.ua/> (Accessed: 12.07.2023).

15. Global Entrepreneurship Monitor (2022), "Global Report 2020/2021", available at: <https://www.gemconsortium.org/report> (Accessed: 14.07.2023).

16. Gereffi, G. (2019), "Global value chains and international development policy: bringing firms, networks and policy-engaged scholarship back in", Journal of International Business Policy, vol. 2 (3), pp. 195—210.

17. Yamnenko, H.Y. and Dolgova, L.I. (2022), "Experience of Ukrainian business accelerators", Scientific notes, vol. 2. pp. 96—111.

18. Investment portal InVenture (2022), "TOP-10 Ukrainian startups by the volume of attracted investments in 2022", available at: <https://investure.com.ua/uk/analytics/articles/top-10-ukrayinskih-startapiv-zabysyagom-zalucheni-investicij-u-2022-roci> (Accessed: 14.07.2023).

19. International Trade Center (2021), "SME Competitiveness Survey", available at: <https://intracen.org/resources/data-and-analysis/research-and-data> (Accessed: 14.07.2023).

20. World Economic Forum (2019), "HR4.0: Shaping People Strategies in the Fourth Industrial Revolution", available at: https://www3.weforum.org/docs/WEF_NES_Whitepaper_HR4.0.pdf (Accessed: 14.07.2023).

21. Keijser, C. and Iizuka, M. (2018), "Looking beyond global value chains in capacity development: the case of the IT-enabled services (ITES) sector in South Africa", The European Journal of Development Research, vol. 30 (3), pp. 442—461.

22. Industry4Ukraine. Analytical Center (2020), "Integration into global value chains", available at: <https://www.industry4ukraine.net/digest-6/#2> (Accessed: 14.07.2023).

Стаття надійшла до редакції 18.07.2023 р.

<https://nauka.com.ua>

Електронне фахове видання

Ефективна
ЕКОНОМІКА

Виходить 12 разів на рік

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України з ЕКОНОМІЧНИХ НАУК (Категорія «Б»)
Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292

e-mail: economy_2008@ukr.net

viber: +38 050 3820663